

تجارب و نگرش کشورهای منتخب جهان

در زمینه بیمه محصولات کشاورزی

• محمود احمدی؛ کارشناس مرکز تحقیقات بیمه‌ای بیمه مرکزی ایران

کشاورزی شامل زیربخش‌های زراعت، دامداری، جنگل‌داری، ماهیگیری و نظایر آن است. صنعت بیمه در هر کدام از این موارد به طرق مختلف از کشاورزی حمایت می‌کند. اما به لحاظ اهمیت خاص محصولات زراعی نظیر گندم، برنج، حبوبات و نظایر آن، این بخش حمایت کامل‌تر و جدی‌تری را طلب می‌کند. از طرف دیگر معمولاً بیمه‌گران خصوصی کمتر وارد این بخش می‌شوند. همچنین دولت و نهادهای وابسته به آن وظیفه سنگین‌تری در این زمینه به عهده دارند.

بدین جهت بیمه محصولات زراعی یکی از مهم‌ترین بیمه‌های بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهد. در اغلب کشورها، دولت متولی این نوع بیمه بوده و مستقیماً از کشاورزان محصولات زراعی در مقابل تهدیدها حمایت می‌نماید.

کشاورزی شامل خطرهای جوی و آفات و بیماری‌های محصول می‌باشد. خطرهای جوی دربرگیرنده طیف وسیعی از خطر مانند سیل، توفان، تگرگ، گردباد، خشکسالی، سرمازدگی، گرمادگی و غیره است. آفات و بیماری‌های گیاهی مختلفی نیز محصولات کشاورزی را تهدید می‌کند که فعلاً مورد بحث ما نیست.

از میان خطرهای یاد شده، خطرهای اقتصادی اصولاً قابل بیمه شدن نیستند. خطرهای اجتماعی نیز به دو دسته تقسیم می‌شوند: خطرهایی که فراگیر و عمومی هستند نظیر جنگ، شورش، بلوا و نظایر آن که این خطرها نیز معمولاً بیمه نمی‌شوند. اما خطرهایی نظیر دزدی و سرقت از مزارع و باغ‌ها و ماشین‌آلات کشاورزی و همچنین ساختمان‌ها و تأسیسات آنها قابلیت بیمه شدن را دارند و با شرایطی بیمه می‌شوند.

ناپایدار بودن این سیاست‌ها و همچنین نوسانات جهانی در قیمت محصولات کشاورزی از جمله تهدیدهای اقتصادی محصولات کشاورزی پس از عرضه آن به بازار است.

– خطرهای اجتماعی: خطرهای اجتماعی فراوانی کشاورزی و محصولات آن را تهدید می‌کند. دزدی و سرقت از مزارع و باغ‌ها و همچنین ادوات و ماشین‌آلات کشاورزی، جنگ، آشوب و بلوا – که به طور مستقیم و غیرمستقیم به کشاورزی آسیب وارد می‌کند – وجود مشکل در سیستم پرداخت اعتبارات بانکی که هم معضلی اجتماعی و هم تا حدودی ناشی از سیاست دولت است و هم چنین موارد دیگر که از تنگناهای اجتماعی تولید محصولات کشاورزی هستند، از جمله این خطرها می‌باشند.

– خطرهای طبیعی: خطرهای طبیعی (تولیدی) تهدیدکننده محصولات

خطرهای تحت پوشش در بیمه محصولات کشاورزی

خطرهای آسیب‌هایی که ممکن است محصولات کشاورزی را در معرض نابودی و خسارت قرار دهد به شرح زیر می‌باشند:

– خطرهای اقتصادی: از بعد اقتصادی در دو مرحله محصولات کشاورزی با تهدید روبرو هستند، مرحله نخست قبل از عرضه این محصولات به بازار است. در این مرحله نوسانات در قیمت مواد اولیه کشاورزی اعم از بذر، کود و همچنین ماشین‌آلات کشاورزی از طرفی و مشکل اعتبارات بانکی و عدم تمایل به پرداخت آن به کشاورزان از دیگر سو، از مهم‌ترین معضلات تولید محصولات کشاورزی قبل از عرضه آن به بازار است. مرحله دوم شامل پخش پس از عرضه محصولات به بازار می‌باشد. بی‌ثباتی قیمت محصولات کشاورزی و نامشخص بودن سیاست‌های دولت در قبال برخی محصولات و یا

خطرهای طبیعی تهدیدکننده کشاورزی در بیمه محصولات کشاورزی تحت پوشش این بیمه قرار می‌گیرند. در واقع هنگامی که بحث بیمه محصولات کشاورزی مطرح می‌شود مقصود بیمه کردن این خطرها (خطرهای طبیعی یا تولیدی) است.

روش‌های بیمه محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف

بیمه محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف بر اساس یکی از روش‌های زیر صورت می‌گیرد:

۱ - **هزینه تولید**: دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت در این روش بر مبنای هزینه‌ای است که بابت تولید محصولات کشاورزی صرف می‌شود. این روش یکی از رایج‌ترین روش‌های بیمه محصولات کشاورزی در سراسر دنیا است و اغلب کشورها از این روش، استفاده می‌کنند. از مزایای این روش، ساده بودن آن از نظر اجرایی (هم از نظر برآورد میزان هزینه تولید و قیمت نهاده‌های کشاورزی و هم از نظر میزان وامی که به دلیل این هزینه‌ها به کشاورز پرداخت می‌شود) است. در کشور ما نیز از این روش برای بیمه براساس تخمین محصولات کشاورزی استفاده می‌شود.

۲ - **نسبتی از بازده محصول**: در این روش، براساس تخمین قیمت و میزان تقریبی تولیدات کشاورزی مبلغ حق بیمه و خسارت پرداختی مشخص می‌شود. این روش در کشورهایی با تورم پایین قابلیت اجرایی دارد؛ اما در کشورهایی نظیر ایران به دلیل تورم بالا و نوسانات اقتصادی فراوان در قیمت محصولات کشاورزی، روش مناسبی نیست. در حال حاضر علی‌رغم وجود این مشکل و انتقاد صاحب‌نظران در کشورمان از این روش استفاده می‌شود. در میان کشورهای دیگر، آمریکا و ژاپن از پیشگامان استفاده از این روش هستند.

۳ - **نسبتی از وام داده شده به کشاورز**: یکی دیگر از روش‌های بیمه محصولات کشاورزی، دریافت نسبتی از وام اعطا شده

به کشاورز به عنوان حق بیمه و همچنین پرداخت خسارت بر اساس وام دریافتی است. این روش مستلزم اجباری بودن بیمه محصولات کشاورزی است و در کشورهایی نظیر هند اجرا می‌شود. مزیت این روش ساده بودن آن از نظر اجرایی و عیب آن اجباری بودن بیمه برای کشاورزان است که از وام تولیدی برای محصولات خود استفاده می‌کنند.

بررسی تجارب کشورهای منتخب در زمینه بیمه محصولات کشاورزی

* ژاپن

- کشاورزی ژاپن

ژاپن با ترکیبی از ۴ جزیره عمده، ۶۸۴۸ جزیره کوچک و در مجموع حدود ۳۷۸ هزار کیلومتر مربع مساحت یک کشور جزیره‌ای است. ۷۳ درصد مساحت ژاپن را کوهستان‌های جنگلی تشکیل می‌دهند؛ به همین دلیل زمین‌های کشاورزی در این کشور بسیار محدود است و تنها ۱۴ درصد از خاک آن قابلیت کشت را دارد. از طرفی میزان بارندگی در ژاپن بیش از سایر کشورهاست و به طور متوسط ۱۷۰۰ تا ۱۸۰۰ میلی متر در سال باران می‌بارد. میزان خودکفایی غذایی در ژاپن حدود ۷۰ درصد است و تمام نیازهای این کشور به برنج، سبزیجات و تخم مرغ از منابع داخلی تأمین می‌شود.

- بیمه محصولات کشاورزی

در ژاپن طرح فراگیر بیمه محصولات کشاورزی (زرعی) و همچنین برخی دیگر از اقلام کشاورزی اجرا می‌شود. بر اساس این طرح محصولاتی نظیر گندم، جو، برنج، محصولات درختی و همچنین دام

(گاو، اسب، خوک) و پرورش کرم ابریشم در مقابل خطرهای مختلف بیمه می‌شوند.

بیمه محصولات کشاورزی در ژاپن از نظر اجرایی در سه سطح انجام می‌شود: ۱- در سطح شهرستان از طریق انجمن کمک متقابل ۲- در سطح استان از طریق فدراسیون ۳- در سطح کشور از طریق دولت. دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت به کشاورزان توسط انجمن کمک متقابل - که در سطح شهرستان فعالیت می‌کند - انجام می‌شود. اما با توجه به وسعت برخی خسارات، این انجمن بخشی از خسارت‌ها را نزد فدراسیون، بیمه اتکایی می‌کند و به همین صورت فدراسیون نیز تحت پوشش اتکایی دولت قرار دارد.

نحوه پرداخت خسارت:

هریک از انجمن‌ها در سطح شهرستان‌ها و فدراسیون استانی، به صورت جداگانه گروه‌های تعیین خسارت دارند. روسای هر انجمن و فدراسیون استان، تعیین کنندگان خسارت را از میان کشاورزان محلی که در این زمینه تجربه کافی دارند انتخاب می‌کنند. اولین وظیفه این افراد تخمین بازده واقعی زمین‌های خسارت دیده و به عبارت دیگر تخمین میزان واقعی خسارت است.

انجمن‌های شهرستان‌ها و فدراسیون‌های استانی کمیته‌هایی را برای نظارت بر کار افراد تعیین شده انتخاب می‌کنند. وظیفه عمده این کمیته‌ها بررسی نتایج برآورد اولیه تعیین خسارت، در صورت لزوم تجدید نظر در آن و در نهایت ارایه آن به وزارت کشاورزی برای تأیید نهایی است.

جدول (۱): نرخ حق بیمه و یارانه دولتی برای برخی محصولات کشاورزی در ژاپن

گندم		برنج	
یارانه دولتی	نرخ حق بیمه	یارانه دولتی	نرخ حق بیمه
۵۰ درصد	کمتر از ۲٪	۵۰ درصد	کمتر از ۳٪
۵۵ درصد	۲ تا ۴٪	۵۵ درصد	۳ تا ۶٪
۶۰ درصد	بیشتر از ۴٪	۶۰ درصد	۶ تا ۹٪
-----	-----	۶۵ درصد	۹ تا ۱۲٪
-----	-----	۷۰ درصد	بیشتر از ۱۲٪

مأخذ: منبع شماره ۲

جدول (۲): وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ژاپن

محصولات تحت پوشش	خطرها تحت پوشش	پوشش بیمه‌ای	نوع بیمه
گندم، جو، شلتوک، برنج، سیب‌زمینی، سویا، لوبیای قرمز، نیشکر، چغندر قند، چای، رازک	آتش سوزی، تگرگ، وزش باد، تندباد، سیلاب، خشکسالی، باران سیل آسا، ریزش برف شدید، آفات و بیماری‌های گیاهی، زمین لرزه، فوران آتشفشان، حمله پرندگان و حیوانات وحشی	چندخطر*	گندم و جو: اجباری سایر محصولات: اختیاری

مأخذ: منبع شماره ۳

* نوع خطرها سالیانه توسط دولت مشخص می‌شود.

* هند

بیمه محصولات کشاورزی:

طرح بیمه محصولات کشاورزی برای اولین بار در سال ۱۹۷۲ به صورت تجربی در هند انجام شد؛ گرچه تلاش در این زمینه از سال‌ها قبل شروع شده بود. طرح جامع بیمه محصولات کشاورزی در سال ۱۹۸۵ به مرحله اجرا درآمد. این طرح در چند قسمت از کشور هند اجرا شد و اهداف زیر را دنبال می‌کرد:

- کاربرد بیمه به عنوان اهرمی در جهت

ترویج استفاده از روش‌های نوین کشاورزی و حفاظت گیاهان.

- حمایت از سرمایه‌گذاری کشاورزان.
- تأمین تضمین برای بانک‌ها.

طرح یاد شده محدود به کشاورزانی است که از بانک‌های روستایی منطقه‌ای مؤسسات تعاونی اعتباری و بانک‌های تجاری وام می‌گیرند. البته در اصول آن بیان شده که طرح یاد شده (طرح جامع بیمه محصولات کشاورزی) اختیاری بوده و فقط برای استفاده کنندگان از وام، اجباری

است.

حق بیمه و خسارت:

تعیین حق بیمه بر اساس اصول آماری نبوده، بلکه تا حدود زیادی متکی به پارانه دولت مرکزی و ایالتی بوده است. با این وجود میزان حق بیمه‌های اعمال شده به شرح زیر است: برای برنج، گندم و ارزن معادل ۲ درصد و برای حبوبات و دانه‌های روغنی معادل ۱ درصد ارزش بیمه شده برای هر دوره زراعی.

پرداخت خسارت بر مبنای محاسبه میانگین تولید منطقه در مقایسه با تولید در شرایط عادی انجام و کاهش محصول برای تمام منطقه محاسبه و پرداخت می‌شود. تعیین میزان افت محصول توسط دولت‌های ایالتی انجام می‌شود.

* پاکستان

کشاورزی پاکستان

در پاکستان با حدود ۸۰۴ هزار کیلومتر مربع مساحت، کشاورزی بزرگترین بخش اقتصاد این کشور را تشکیل می‌دهد. بیش از نیمی از نیروی کار و افزون بر هفتاد درصد جمعیت این کشور در بخش کشاورزی فعالیت دارند. محصولات عمده پاکستان عبارتند از: برنج، گندم، پنبه، ذرت و نیشکر.

بیمه محصولات کشاورزی:

«طرح ملی بیمه محصولات در مقابل حوادث قهری» از سال ۱۹۹۰ به بعد در پاکستان اجرا می‌شود. بر اساس این طرح محصولات نظیر: گندم، برنج، پنبه، تنباکو، ذرت، چغندر قند، نخود، لوبیا و آفتابگردان در مقابل خطرها سیل، خشکی، تگرگ، آتش سوزی، برق زدگی، یخبندان و امراض ناشی از باران‌های زیاد بیمه می‌شوند.

نحوه پرداخت خسارت:

در صنعت بیمه پاکستان برای ارزیابی خسارت بیمه محصولات کشاورزی اغلب از مهندسين کشاورزی (زراعت) - که در استخدام شرکت‌های بیمه هستند - استفاده می‌شود. برای حل و فصل اختلافات احتمالی، کمیته‌ای مرکب از نماینده بانک توسعه کشاورزی، نماینده شرکت بیمه و یک کشاورز محلی متعهد، تشکیل می‌شود.

جدول (۳): درصد خسارت پرداختی در مقابل میزان کاهش محصول در هند

کاهش در محصول	خسارت پرداختی
تا ۱۵ درصد	٪۹۰
۱۶ تا ۳۰ درصد	٪۸۰
بیشتر از ۳۰ درصد	٪۶۰

مأخذ: منبع شماره ۶

جدول (۴): وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در هند

محصولات تحت پوشش	خطرها تحت پوشش	پوشش بیمه‌ای	نوع بیمه
گندم، ذرت، برنج، ارزن، بقولات	نامشخص	تمام خطر	اختیاری*

* برای استفاده کنندگان از وام، اجباری است.

مأخذ: منبع شماره ۳

* ایالات متحده

بیمه محصولات کشاورزی :

بیمه محصولات کشاورزی در ایالات متحده آمریکا یکی از با سابقه ترین بیمه محصولات در جهان است که در سطح ملی اجرا و پوشش های وسیعی از خطر ها را شامل می شود. قانون فدرال بیمه محصولات کشاورزی - مصوب ۱۹۸۰ - طرح جامع بیمه محصول (تمام خطر) برای تمام محصولات را جایگزین تمام برنامه های بیمه و کمک های بلاعوض قبلی دولت کرد. بر اساس این طرح اغلب محصولات کشاورزی در مقابل بیشتر خطر های قهری - طبیعی خارج از کنترل انسان، تحت پوشش بیمه است.

نکته قابل تامل اینکه، علاوه بر خطر های یاد شده، محصولات کشاورزی در این کشور در مورد زیان اشخاص ثالث و اعمال همراه با سوء نیت آن ها نیز بیمه است. این پوشش (بیمه زیان از سوی اشخاص ثالث) در مورد محصولات کشاورزی تا آنجا که این بررسی نشان می دهد و مختص کشور ایالات متحده آمریکا است.

حق بیمه و خسارت :

بر اساس طرح جامع بیمه محصولات کشاورزی که در سال ۱۹۸۰ اجرا شد، کنگره آمریکا در همان سال و برای تشویق بیشتر کشاورزان ۳۰ درصد تخفیف (سوبسید) در حق بیمه ها را به شرط پرداخت ۵۵ درصد و ۶۵ درصد گرامت تصویب کرد. چنانچه اگر کسی درخواست پوشش افزون بر این دو مقدار را داشت، باید مقدار مازاد را بدون تخفیف (سوبسید) پرداخت می کرد.

در مورد خسارت پرداختی نیز طبق گزارش های آماری سالانه، طی دوره ۱۹۴۸ تا ۱۹۸۴ میانگین نسبت خسارت ۱۲۶ درصد بوده است.

* مکزیک

کشاورزی مکزیک :

کشور مکزیک با مساحت حدود یک میلیون و ۹۶۰ هزار کیلومتر مربع و قرار گرفتن در آمریکای مرکزی از لحاظ وسعت

جدول (۵) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ایالات متحده

نوع بیمه	پوشش بیمه ای	خطر ها تحت پوشش	محصولات تحت پوشش
اختیاری	تمام خطر	- اکثر خطر ها قهری - طبیعی خارج از کنترل انسان تحت پوشش بیمه است از قبیل : خشکسالی ، سیل ، باران های سیل آسا ، تگرگ و ... - زیان از سوی اشخاص ثالث در صورتی که ناشی از سوء نیت آنها باشد	بیش از ۵۰ محصول زراعی و باغی : ۱ - محصولات زراعی : گندم، جو ، چغندر قند، پنبه ، برنج ، سویا، حبوبات و ... ۲ - محصولات باغی : سیب، انگور ، مرکبات ، بادام ، گردو و ...

مأخذ : منبع شماره ۳

نوع محصول در این کشور بیمه شده است. تاکید دولت بیشتر بر بیمه محصولات غذایی بوده است؛ سبزیجات و میوه در مرتبه بعد از لحاظ اهمیت قرار داشتند. مناطق بیمه شده نیز به طور متوسط سالیانه بالغ بر ۷/۲ میلیون هکتار بود.

طرح بیمه محصولات کشاورزی در اواسط دهه ۱۹۷۰ برای نیل به خودکفایی غذایی ایجاد شد و بسیار موفق بود. از یک طرف مکزیک مدتها بود به چنین سطحی از خودکفایی غذایی نرسیده بود و از طرف دیگر هزینه این کار برای دولت مکزیک بسیار زیاد بود. هزینه سرانه بیمه محصولات کشاورزی به همراه هزینه های تهیه و تامین بذر و بکارگیری تعداد زیادی از مروجین که به کشاورزان کمک می کردند، برای تولید هر دلار مواد غذایی حدود ۱/۴ دلار بود. به همین دلیل اجرای

سومین کشور آمریکای لاتین (بعد از برزیل و آرژانتین) است.

طبق سرشماری سال ۱۹۹۰ جمعیت مکزیک حدود ۸۱ میلیون نفر ذکر شده است. بخش کشاورزی در این کشور به علت کوچک بودن زمین ها، عدم بهره برداری صحیح و همچنین افزایش جمعیت روستاییان که به نحو غیرعقلایی از زمین بهره برداری می کنند، دارای مشکلات زیادی است. محصولات عمده کشاورزی مکزیک عبارتند از : ذرت، گندم، برنج و حبوبات که بیشتر در داخل مصرف می شوند و پنبه ، قهوه ، میوه و سبزیجات که بیشتر جنبه صادراتی دارند.

بیمه محصولات کشاورزی :

مکزیک با سابقه ترین نظام بیمه محصولات کشاورزی در آمریکای لاتین را دارد. طبق آخرین اقدامات ، بیش از ۸۰

جدول (۶) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در مکزیک *

نوع بیمه	پوشش بیمه ای	خطر ها تحت پوشش	محصولات تحت پوشش
اختیاری***	چند خطر**	خشکسالی ، رطوبت شدید ، درجه حرارت پایین ، تگرگ، یخبندان ، تندباد ، دوره گرمی هوا، آفات و بیماری های گیاهی	غلات ، حبوبات ، دانه های روغنی ، میوه های آجیلی ، گیاهان لیفی ، قهوه ، سبزیجات و میوه

* در زمان اجرای بیمه محصولات کشاورزی در مکزیک تقریباً ۲۰۰ محصول تحت پوشش بیمه قرار داشت.

** نوع خطر ها سالیانه توسط دولت مشخص می شود
*** برای کشاورزانی که از وام استفاده می کردند اجباری بود.
مأخذ : منبع شماره ۳

بیمه محصولات کشاورزی در سال ۱۹۸۹ متوقف شد.

* شیلی

بیمه محصولات کشاورزی :

به دنبال خسارت‌های سنگینی که در سال ۱۹۸۰ در اثر باران‌های شدید در خارج از فصل برداشت به غلات وارد آمد، اتحادیه تولیدکنندگان محصولات کشاورزی با دولت وارد مذاکره شد تا بلکه بتواند با بیمه محصولات کشاورزان به آنها کمک کند. دولت با شانه خالی کردن از این امر، آنها را به بیمه‌گران خصوصی ارجاع داد. شرکت بیمه خصوصی CNS این امر را پذیرفت؛ اما به دلیل عدم تجربه و سابقه ناچار شد از تجربیات کشورهای دیگر به خصوص آمریکا و اروپا استفاده کند. در نهایت شرکت یاد شده تصمیم گرفت بیمه محصولات غله و میوه را در مورد کشاورزان بزرگ تجاری اجرا کرده و آن را توسعه دهد.

حق بیمه و خسارت :

در زمینه تعیین حق بیمه، ملاک و معیار مشخصی که بر اساس اطلاعات و آمار هواشناسی باشد، وجود ندارد. لیکن در شروع کار، نرخ حق بیمه غلات در مناطق کشت آبی شمال دره مرکزی از ۳/۵ درصد و در مناطق جنوبی تا ۵/۶ درصد در حال تغییر بود. در خصوص پرداخت خسارت، ۳۰ درصد خسارت به عهده کشاورز و ۷۰ درصد کل مبلغ خسارت بر عهده دولت است. ارزیابی خسارت توسط متخصصین مستقل کشاورزی انجام می‌شود. از لحاظ بیمه اتکایی، CNS فقط ۱۰ درصد خطرها را مستقیماً پوشش می‌دهد، ۱۰ درصد دیگر توسط سایر بیمه‌گران کشور شیلی و ۸۰ درصد مابقی توسط بیمه‌گران بین‌المللی (عمدتاً اروپایی) پوشش داده می‌شود.

* ونزوئلا

بیمه محصولات کشاورزی :

اغلب محصولات کشاورزی ونزوئلا از طریق مزارع تجاری که مکانیزه هستند تولید می‌شود. این مزارع با برخورداری از تکنولوژی، سرمایه‌گذاری قابل

جدول (۷) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در شیلی

نوع بیمه	پوشش بیمه‌ای	خطرهای تحت پوشش	محصولات تحت پوشش
اختیاری	خطرهای مشخص	یخبندان ، خشکسالی ، باران سیل آسا ، تگرگ ، توفان	درختان میوه ، غلات ، کلزا

مأخذ : منبع شماره ۳

هدف شرکت فعالیت آن بیشتر در جهت پوشش وام بانکی کشاورزان متمرکز شده است.

حق بیمه و خسارت :

حق بیمه بر اساس ۶۰ درصد هزینه استاندارد تولید محصول بیمه شده محاسبه می‌شود. کشاورزان می‌توانند با پرداخت حق بیمه اضافی، ۴۰ درصد باقی مانده را نیز تحت پوشش بیمه قرار دهند. جدول زیر نرخ حق بیمه را برای برخی محصولات کشاورزی طی سال‌های ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۶ نشان می‌دهد. گرچه نرخ‌های مذکور مربوط به سالیان نسبتاً دور است،

ملاحظه‌ای را جذب کرده‌اند. لذا هرگونه خطری برای محصولات کشاورزی از اهمیت سرمایه‌های زیادی را به مخاطره می‌اندازد. به همین جهت بیمه محصولات کشاورزی در این کشور از اهمیت فراوانی برخوردار است.

در همین جهت در سال ۱۹۸۴ شرکت بیمه کشاورزی با هدف بیمه محصولات کشاورزی و دام تاسیس شد. در ابتدا این شرکت به منظور ارائه پوشش بیمه به کشاورزان فقیر که امکان بیمه شدن از طریق بخش خصوصی را نداشتند پایه‌گذاری شد. در حال حاضر با تغییر

جدول (۸) : نرخ حق بیمه برخی محصولات کشاورزی در ونزوئلا

نرخ حق بیمه	نوع محصول
۶/۸۲ درصد	ذرت خوشه‌ای
۶/۵۰ درصد	ذرت
۵/۰۹ درصد	برنج
۷/۳۱ درصد	بادام زمینی
۶/۵۱ درصد	میانگین

مأخذ : منبع شماره ۱

جدول (۹) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ونزوئلا

نوع بیمه	پوشش بیمه‌ای	خطرهای تحت پوشش	محصولات تحت پوشش
اجباری	چند خطر*	آتش سوزی ، تندباد ، سیلاب ، باران سیل آسا ، خشکسالی ، آفات و بیماری‌های گیاهی	غلات ، چغندر قند، دانه‌های روغنی ، گیاهان لیفی ، قهوه ، میوه و سبزیجات

* نوع خطرهای سالیانه توسط دولت مشخص می‌شود.

مأخذ : منبع شماره ۳

اما از آن زمان تا کنون تغییرات چندانی در این نرخ‌ها صورت نگرفته است. در زمان برداشت محصول - که معمولاً بیشترین خسارت در همان زمان اتفاق می‌افتد - ارزیابان شرکت بیمه کشاورزی در محل حضور دارند و میزان واقعی برداشت محصول را ثبت می‌کنند تا در صورت بروز خسارت، غرامت پرداختی به میزان واقعی باشد.

* اسپانیا

کشاورزی اسپانیا :

کشور اسپانیا در جنوب غربی قاره اروپا قرار دارد و مساحت آن حدود ۵۰۵ هزار کیلومترمربع است. بر اساس سرشماری سال ۱۹۹۱ جمعیت اسپانیا حدود ۳۹

جدول (۱۰) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در اسپانیا

محصولات تحت پوشش	خطرها تحت پوشش	پوشش بیمه‌ای	نوع بیمه
۴۳ محصول از جمله : گندم ، جو و سایر غلات	آتش سوزی ، نگرگ ، گرما، یخبندان ، خشکسالی	خطره‌های مشخص	اختیاری

مأخذ : منبع شماره ۳

* نوع خطرها سالیانه توسط دولت مشخص می‌شود.

میلیون نفر برآورد شده است. این کشور یکی از بزرگترین تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در غرب اروپاست. اما به رغم داشتن این مزیت ، خشکی بخش اعظم زمین‌های کشاورزی را احاطه کرده و دامداری را با مشکلات زیادی مواجه ساخته است. از نظر میزان تولید و زمین‌های زیرکشت، گندم و جو مهم‌ترین محصولات کشاورزی اسپانیا هستند. محصولات کشاورزی دیگر نیز در مقیاس زیاد در این کشور تولید می‌شوند.

بیمه محصولات کشاورزی :

بیمه محصولات کشاورزی، توسعه یافته‌ترین بخش فعالیت در این کشور را با داشتن پوشش بیمه‌ای بر روی ۴۳ محصول تشکیل می‌دهد. وزارت کشاورزی ، شیلات و مواد غذایی همه ساله اولویت‌های کشت محصولات را با سطوح مورد نیاز تولیدی برای بیمه شدن برنامه‌ریزی می‌کند. این برنامه قبل از تصویب برای اظهار نظر به

سازمان دولتی بیمه محصول که یک واحد مستقل وابسته به وزارت کشاورزی است، ارسال می‌شود. در این سازمان اتحادیه‌های کشاورزی نمایندگانی دارند. میزان پوشش خطرها بر اساس بیمه اتکایی آنها توسط مجموعه شرکت‌های بیمه مشخص می‌شود. هر شرکت بیمه می‌تواند سهمی از خطر را از طریق مشارکت در صندوق مشترک بیمه تقبل نماید.

حق بیمه و خسارت :

حق بیمه برای هر رشته جدید، ابتدا در سطح استان، معین می‌شود و سپس با پیشرفت کار به سطح مناطق حومه شهرها و یا حتی نواحی کوچک‌تر تسری می‌یابد. دولت قسمتی از حق بیمه‌ها را به عنوان

مطرح شد و پس از مطالعات اولیه، طرح تاسیس صندوق بیمه در سال ۱۳۵۳ به تصویب رسید؛ اما تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، قدم مهمی در این زمینه برداشته نشد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با مطالعات مجددی که طی سال‌های ۱۳۵۹ و ۱۳۶۰ انجام شد، در نهایت صندوق بیمه محصولات کشاورزی رسماً در سال ۱۳۶۳ شروع بکار کرد.

سال ۱۳۶۴، اولین سالی بود که این صندوق زمین‌های زیر کشت را تحت پوشش بیمه قرار داد. در این سال کل زمین‌های زیر پوشش بیمه حدود ۸۹ هزار هکتار بود. رقم یاد شده در سال ۱۳۷۷ به ۱۸۷۴ هزار هکتار بالغ شد (حدود ۲۰ برابر). در حال حاضر تعداد زیادی از محصولات کشاورزی در سطح نسبتاً وسیعی از کشورمان تحت پوشش بیمه قرار دارد. از آنجا که کل زمین‌های کشورمان بالغ بر ۱۶۰.۰۰۰ هزار هکتار است، اگر فقط ده درصد از این اراضی زیر کشت باشند - که زمین‌های زیر کشت در همین حدود نیز هست - آن وقت متوجه خواهیم شد که در حال حاضر حدود ده درصد از زمین‌های زیر کشت کشورمان بیمه هستند. این آمار خود نشان دهنده ضرورت برداشتن گام‌های مفید و کاملتری در این زمینه است.

حق بیمه و خسارت :

اصولاً حق بیمه محصولات کشاورزی به روش زیر محاسبه می‌شود :
 ارزش مورد بیمه × ضریب احتمال وقوع خسارت = حق بیمه

در کشور ما نیز از این فرمول برای محاسبه حق بیمه استفاده می‌شود؛ اما همانند بسیاری از کشورهای جهان قسمتی از حق بیمه توسط دولت و به صورت یارانه پرداخت می‌شود. به عنوان نمونه نرخ حق بیمه و میزان یارانه دولت در مورد گندم دیم در سال ۱۳۷۷ به شرح زیر بوده است :

در مورد پرداخت خسارت نیز در کشورمان به دو روش عمل می‌شود ۱ - بر مبنای هزینه‌های تولید ۲ - بر مبنای

یارانه (سوسید) به بخش کشاورزی تقبل نموده و می‌پردازد. به طور مثال میزان یارانه (سوسید) پرداختی دولت در سال ۴۳.۹۸۸ درصد بود. کنسرسیوم غرامت بیمه - که سازمانی دولتی و وابسته به وزارت اقتصاد و دارایی است - بیمه‌گر اتکایی تمام خطرهای معین شده در برنامه سالانه بیمه محصولات کشاورزی است. این واحد بر اساس تضمین مازاد خسارت، عمل می‌کند. بدین ترتیب دولت از دو طریق پرداخت یارانه (سوسید) بر روی حق بیمه و بیمه اتکایی خسارت در اجرای برنامه بیمه محصولات، مشارکت دارد.

* جمهوری اسلامی ایران : بیمه محصولات کشاورزی :

در حال حاضر بیمه محصولات کشاورزی در کشورمان در مقیاس ملی در حال اجراست. از نظر تاریخی طرح بیمه محصولات کشاورزی ابتدا در سال ۱۳۴۹

بازده محصول. (شرح این دو در ابتدای مقاله بیان شد.)
همان طور که در جدول شماره ۱۳ مشاهده می شود در سال ۱۳۷۶ گندم آبی با

هر طرح بیمه ای اگر قرار است با کشاورزان خرده مالک درگیر شود، لاجرم باید به صورت اجباری باشد. در مقابل نظام بیمه ای اختیاری محصولات کشاورزی

(سال: ۱۳۷۷ - واحد: هزار هکتار)

جدول (۱۱): سطح زیر پوشش بیمه محصولات کشاورزی در ایران

گندم آبی	برنج	چغندر قند	پنبه	سویا	سیب زمینی	گندم دیم	جو آبی	سایر	جمع
۱۱۲۵	۸۷	۱۸۷	۱۵۶	۲۸	۱۲	۱۰۹	۱۱۲	۵۸	۱۸۷۴

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی

افزون بر یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان خسارت بیشترین و گندم دیم - البته در میان ارقام ذکر شده - با پانزده میلیون تومان، کمترین خسارت را به خود اختصاص داده اند. کل خسارت پرداختی در سال ۱۳۷۶ دو میلیارد و دویست میلیون تومان بوده است.

برای مالکین و سرمایه داران بزرگ مناسب است.

قرار گرفته است. در برخی کشورها نظیر ژاپن در انتخاب نظام بیمه ای اجباری یا اختیاری محصولات کشاورزی، برای محصولات استراتژیک

۴ - تجربه بیمه محصولات کشاورزی در هند نشان داده است که ارزیابی خسارت بر

(سال: ۱۳۷۷ - واحد: ریال)

جدول (۱۲): میزان حق بیمه کشت گندم دیم در ایران

سال زراعی	حق بیمه	سهم کشاورز	سهم دولت
۱۳۷۷-۷۶	۶۳۰۰	۴۲۰۰	۲۱۰۰

مأخذ: منبع شماره ۲

نتایج و پیشنهادات:

۱ - برخی صاحب نظران بیمه و کشاورزی انتخاب خطرهای ویژه برای بیمه محصولات کشاورزی را کافی دانسته و به رغم جاذبه بیمه تمام خطر، به دلیل قابلیت اجرایی محدودی که دارد آن را غیر ضروری می دانند.

مبنای بررسی هر مزرعه به صورت انفرادی مناسب نیست. در این کشور پرداخت غرامت بر مبنای محاسبه میانگین تولید هر منطقه در مقایسه با تولید در شرایط عادی صورت می گیرد و کاهش محصول برای تمام منطقه محاسبه و پرداخت می شود.

مانند گندم بیمه اجباری و برای سایر محصولات که اهمیت کمتری دارند، بیمه اختیاری انتخاب شده است.

منابع:

۱ - بررسی و تعیین عوامل مؤثر بر گسترش و توسعه بیمه محصولات

۲ - در میان روش های مختلف بیمه به دلیل محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف (هزینه تولید - نسبتی از ارزش

(سال: ۱۳۷۶ - واحد: میلیون ریال)

جدول (۱۳): خسارت پرداختی بیمه محصولات کشاورزی در ایران

گندم آبی	برنج	چغندر قند	پنبه	سویا	سیب زمینی	گندم دیم	جو آبی	سایر	جمع
۱۲۱۶۱	۱۱۳۳	۱۶۷۵	۳۹۹۱	۲۶۸	۴۰۱	۱۵۳	۷۴۲	۱۶۰۷	۲۲۱۳۱

مأخذ: منبع شماره ۲

بازده - نسبتی از مقدار وام داده شده به تولید کننده) به نظر می رسد روش اول روش بهتری است؛ کما اینکه در کشور ما نیز از آن استفاده می شود، اما روش دوم نیز که در کشور ما از آن استفاده می شود، از سوی صاحب نظران چندان مطلوب به نظر نمی رسد.

۵ - در بررسی وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ایالات متحده مشاهده شد علاوه بر خطرهای طبیعی تحت پوشش بیمه، خطر زیان از سوی اشخاص ثالث که با سوء نیت توأم باشد نیز بیمه می شود. این پوشش بیمه ای، پوشش بسیار مناسبی است و می تواند مورد استفاده کشور ما نیز قرار گیرد.

کشاورزی ... مهدی نعیمی نظام آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.

۲ - اهمیت بیمه محصولات کشاورزی در جبران خسارت های طبیعی، علی جعفرزاده، فصلنامه صنعت بیمه، ش ۱۳۷۸، ص ۵۵.

۳ - جداول مربوط به وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در کشورهای

مختلف از : چکیده‌های از وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در دنیا، مهندس اکبر دیانت خواه، مجموعه مقالات دومین همایش سراسری مسئولین و کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی، صص ۱۹۷-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۳ .

۴ - مباحث کشورها و سازمانهای بین‌المللی، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه (کشورهای ژاپن - مکزیک - پاکستان - اسپانیا) .

۵ - بیمه محصولات کشاورزی در اسپانیا، ترجمه ایرج جابری، فصلنامه بیمه مرکزی ایران، بهار ۱۳۷۲ .

۶ - نقش بیمه محصولات کشاورزی در تضمین سرمایه‌های بخش کشاورزی سیدعلی میلانی و ایرج جابری، فصلنامه صنعت بیمه، ش ۳۵، پاییز ۱۳۷۳ .

۷ - بیمه محصولات کشاورزی در ایالات متحده، ایرج جابری، فصلنامه بیمه مرکزی ایران، ش ۲، تابستان ۱۳۷۰ .

۸ - تأثیر بیمه محصولات کشاورزی و دام در توسعه اقتصادی، ترجمه آیت کریمی، فصلنامه بیمه مرکزی ایران، ش ۱، بهار ۱۳۷۱ .

جدول (۱۴) : وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ایران

نوع بیمه	پوشش بیمه‌ای	خطرها تحت پوشش	محصولات تحت پوشش
اختیاری	چند خطر*	سرما، یخبندان، بارانهای سیل آسا، تگرگ، توفان، زلزله، حمله گنجشک، عارضه دم غلاف بندی (سویا)، باد گرم (چغندر بذری سال دوم)، گرما (چغندر قند خوزستان)	۱ - محصولات زراعی : گندم (دیم - آبی)، جوآبی، چغندر قند، پنبه، برنج، آفتابگردان سویا، کلزا، ذرت دانه‌ای، پیاز، سیب‌زمینی
	چند خطر*	سرما، یخبندان، بارانهای سیل آسا، باران بی‌موقع (در زمان تلقیح)، باد گرم (زمان تلقیح)، توفان، زلزله، خشکسالی، برف سنگین، عارضه ترشیدگی خرما (در اثر درجه حرارت ۴۰ درجه و رطوبت بالای ۷۰٪)	۲ - محصولات باغی : خرما، مرکبات، انگور، سیب، چای
	چند خطر*	عوامل قهری - طبیعی خارج از کنترل بشر	۳ - دام : دام صنعتی، گوسفند و بز، مرغ تخمگذار تجارتي، مرغ مادر گوشتی، مرغ مادر تخمگذار، اسب، گاو نر رجیستر، شتر
	چند خطر*	خشکسالی، سرما، سیل خشکسالی، تگرگ، سیل خشکسالی، سرما، سیل یخبندان، تگرگ، رانش، توفان	۴ - جنگل کاری مرتع آبخیزداری

مأخذ : منبع شماره ۳

* نوع خطرها سالیانه توسط دولت مشخص می‌شود.